

La qüestió sobre la subsidiarietat de la policia respecte d'altres serveis públics

JOAN UNIÓ I GRÀCIA

Major del Cos de Mossos d'Esquadra

35

El servei públic de policia ha de ser subsidiari de la resta de serveis públics o ha de tenir competències limitades i clares?

La disjuntiva que ens planteja aquesta qüestió no deixa d'estar exempta d'una certa ambigüitat, causada pel fet de plantejar les dues possibilitats com a eminentment oposades. La primera reflexió, per tant, seria preguntar-se si la subsidiarietat exclou tota possibilitat de limitar o establir clarament les competències de la policia. Reflexió que no desenvoluparé perquè jo sóc del parer que la policia no ha de ser subsidiària d'altres serveis públics.

Tanmateix, l'interrogant que es planteja ens exigeix que fem una diagnosi de què està succeint en l'àmbit de la seguretat i, de manera més concreta, què ens ha fet plantejar aquesta qüestió o, si es prefereix, a considerar aquesta possibilitat.

Respecte a la seguretat, en primer lloc podem dir que, en els darrers temps, ens hem trobat davant d'un fenomen que ha consistit en el debilitament del que s'ha anomenat control informal, que consisteix en la pressió que la mateixa societat exerceix sobre els individus que la componen.

Les causes d'aquest debilitament són diverses i en podriem apuntar, entre d'altres, a més de la recurrent referència a la crisi de valors, el continu creixement d'un model de la dimensió urbana de la nostra societat que isola les persones, així com les transformacions estructurals que afecten la família, relacionades amb els condicionants laborals i domèstics als quals se la sotmet. Pel que fa al món laboral, cal destacar les transformacions sofertes en els llocs de treball. Les conseqüències d'aquest fet són tangibles i preocupants. En trobem un exemple clar a les escoles, on l'autoritat dels mestres sobre els alumnes està clarament erosionada.

Doncs bé, com a resultat d'aquest fenomen, hi ha hagut un augment de les demandes de la societat dels serveis de policia, especialment pel

que fa a l'àmbit cívic i el de la convivència: és el cas de les demandes de mediació en escales de veïns o de l'ús d'espais públics com els parcs i els jardins.

En segon lloc, ens trobem amb el trànsit d'un model basat en l'ordre públic a una policia concebuda com a servei públic. La cadència d'aquest canvi varia en els diferents Estats europeus, d'acord amb les seves singularitats. Una cadència que d'aquí a poc temps també arrossegara els models policials de les organitzacions de seguretat dels Estats que han d'ingressar a la Unió Europea. Aquesta nova concepció del servei policial comporta una aproximació més profunda i més àmplia dels problemes de seguretat.

36

Doncs bé, de la combinació d'aquests dos factors, així com d'altres, n'ha resultat una expansió de l'àmbit d'actuació i de les funcions de la policia, que ha comportat, al meu entendre, l'elaboració de propostes teòriques i unes pràctiques policials errònies, per superar els límits raonables de la que ha de ser la funció de la policia.

Estem d'acord que la policia és un servei públic que ha de dispensar seguretat als ciutadans. Una seguretat que no es limita als il·lícits sinó que abraça una disparitat d'eventualitats que sovint recollim dins del que anomenem la funció assistencial, preventiva o la proactivitat de la policia.

Ara bé, resulta fal·laç, si no erroni, pensar que d'aquí es pugui desprendre que la funció policial esdevingui omnicomprensiva. I menys encara afirmar un pretès caràcter subsidiari de la policia com a dispensadora de serveis socials de l'Administració. I això perquè, com exposaré i defensaré, la policia és i ha de seguir sent la darrera ràtio, l'última instància a la qual el ciutadà hauria d'adreçar-se, l'últim recurs de què aquest hauria de fer ús.

Cal que tinguem en compte que la policia, dins del repartiment de competències de l'Estat, té comanada la tasca de protegir les llibertats i garantir els drets i la seguretat ciutadana. Aquest és precisament el criteri que ha de regir en la discriminació de tasques que ha d'acomplir la policia. Tot allò que depassi aquest marc no és competència de la policia. Així, en aquelles situacions de conflicte en què sigui necessària una actuació àmplia que superi les competències de la policia, caldrà aplicar una estratègia transversal que compti amb la col·laboració dels actors competents en les matèries que intervinguin en la resolució del conflicte. Però, d'això no podem deduir que la policia en determinades situacions hagi d'assumir competències d'altres actors socials, ni que sigui de manera subsidiària.

Però, a més, hem de pensar que, si es determinés el contrari —és a dir, que sí que és subsidiària dels altres serveis de l'Administració—, hauríem de salvar serioses dificultats que qüestionarien la viabilitat d'aquesta opció:

a) en primer lloc, això exigiria un augment de les plantilles per respondre a l'augment de les tasques a desenvolupar, alhora que s'haurien de

redefinir els objectius prioritaris de l'organització per a discriminar què exigeix una resposta primera;

b) en segon lloc, caldria formar els agents de policia en coneixements bàsics d'infinidud de procediments d'altres disciplines, la qual cosa, a més de ser poc factible, comportaria una pèrdua de qualitat de la formació específica en seguretat dels agents;

c) en tercer lloc, es corre el risc d'introduir la policia en àmbits que han de ser assumits per la mateixa societat: en cap cas no pot ser saludable que, en una societat, tant els problemes de convivència com els privats es resolguin de manera sistemàtica des de la policia. El debilitament d'altres instruments cívics i de l'Administració comporta un empobriment social i polític difícilment justificable.

Per tot això, hem de concloure que l'aposta per una policia com a prestadora subsidiària de serveis, a més d'arriscada, no representa un avantatge, sinó un inconvenient. O és que es creu que podem donar una resposta qualitativament equiparable a la d'un metge, un educador o un assistent social?, per citar alguns exemples.

En la policia convergeixen dos factors que afavoreixen que es canalitzin moltes demandes ciutadanes de qüestions que no són competència seva. D'una banda presta el seu servei de manera continuada, les vint-i-quatre hores del dia, els tres-cents seixanta-cinc dies de l'any. D'altra banda, és, segurament, una de les institucions públiques més identificables per part de la comunitat. Tanmateix, en aquests casos la policia s'ha de limitar a reconduir la demanda a l'operador competent, per tal de garantir un ús adequat i efectiu dels recursos de l'Administració.

No podem tancar aquesta qüestió, però, sense fer referència a un altre dels arguments emprats a l'hora de defensar aquesta pretesa subsidiarietat. Em refereixo a la qüestió de la qualitat del servei públic i, concretament, a la qualitat del servei policial. És des d'aquest vessant que es defensa que, per augmentar la qualitat del servei al ciutadà, cal envair o dispensar competències d'altres serveis públics. En això, com hom pot suposar, també hi estic en desacord perquè, al meu entendre, una millora de la qualitat del servei policial s'ha de limitar a oferir un servei eficaç, còmode i àgil als usuaris dels nostres serveis.

Tanmateix, això no ha de significar que l'actuació de la policia hagi de ser unilateral ni que es faci al marge de la resta de serveis públics. Tot al contrari, aquest posicionament exigeix que la policia tingui un coneixement detallat del que fan la resta d'operadors públics, per poder fer-ne ús quan convingui i per poder derivar les peticions que li arriben del ciutadà a aquell que sigui competent i disposi dels instruments per solucionar la demanda que es planteja.

Exigeix el treball transversal, la coordinació, la col·laboració i la cooperació efectiva amb la resta d'operadors que intervenen en la seguretat perquè, des de tots els àmbits, s'ofereixi simultàniament la resposta adequa-

da a les demandes que se'ns plantegen. La policia és, per tant, un operador independent, que evita actuar unilateralment o de manera isolada.

A més, cal dir que de vegades ens podem trobar davant de situacions que requereixen o es planteja la necessitat d'un servei que ningú no ofereix i que no és competència de la policia, d'acord amb el criteri que hem fixat anteriorment. En aquests casos, la policia ha d'elevat aquesta necessitat als responsables polítics, per a què dissenyin el mecanisme adequat per donar-li resposta i no suplir-lo temporalment.

Un exemple d'això l'hem viscut recentment a casa nostra en relació amb la immigració. L'arribada a Catalunya de col·lectius amb pràctiques culturals dissemblants a les autòctones havia propiciat situacions, com la de l'absentisme escolar, que havia detectat la policia i que exigien una actuació particular de l'Administració. En aquest cas, la solució no havia de passar per la intervenció de la policia, atès que, en fer-ho, lluny de solucionar el problema, es podia augmentar la crispació o, pitjor encara, criminalitzar el col·lectiu o la família afectada. Per això es va optar per traslladar la problemàtica al Departament d'Ensenyament, que ha estat qui finalment ha dirimit la qüestió.

Per tot això, i a mode de conclusió, vull acabar la meua intervenció dient que la policia és un servei públic que dispensa seguretat al ciutadà. Que està organitzada d'acord amb un model comunitari que desenvolupa programes de proximitat que l'apropen al ciutadà. Però que, malgrat això, ha de limitar-se a continuar sent la darrera ràtio a la qual recórrer. I que, per tant, cal evitar la temptació de suplir les mancances d'altres serveis públics perquè, en fer-ho, correm el risc d'augmentar la complexitat i la gravetat dels problemes en lloc de solucionar-los.